

A felhők felett

Alighanem sokáig emlegetjük az ideit telet, hiszen hetekig még a Napot se nagyon láttuk, nemhogy a csillagokat. A december közepén kezdődött igen kellemetlen, ködös, hideg időjárás a legbékéteüröbber amatőröket is próbára tette. Ilyenkor érdemes igazán elgondolkozni az amatőr rádiócsillagászat lehetőségein! Még a rádiómeteorozás műfaját is igen kevesen űzik nálunk, nem szólva egyéb rádiócsillagászati amatőrködésről. Pedig már szervezete is van a rádiócsillagászat iránt érdeklődőknek, nemrégiben jött létre a Magyar Amatőr Rádiócsillagász Egyesület.

Akik ebben a cudar időben mégsem akarnak rádiócsillagászokdni, optikai észlelésekben pedig még csak nem is reménykedhetnek, azok átmenetileg „karosszék-csillagásszá” válva rendezgethetik naplóikat, felidézhetik a régi szép derült időket, vagy éppen leemelhetnek egy jó könyvet a polcáról... vagy kitelepülnek a hegyekbe!

Mátrai kaland

Ki voltunk már éhezve nagyon a napfényre, a csillagfényre, a tiszta levegőre. Karácsony után már tükön ültünk, hiszen napok óta az a hír járta, hogy a felhők felett kék az ég, 8–900 m fölött egészen más világ van, hétágra süt a Nap, éjszaka pedig vidáman lehet észlelni.

December 28-án délután indulunk útnak Görgei Zoltán barátommal azzal a homályos céllal, hogy megpróbálunk valami jó kis észlelőhelyet találni a Mátrában. Az öreg Astra kétszemélyessé vált, hiszen a hátsó ülésen a 250/1250-es Newton-tubus terpeszkedett, a csomagtartóban pedig a Dobszhokedli. Állványainknak és egyéb cók-mók-jainknak jutott ugyan hely, de harmadik személy már nem fért volna be a kocsiba.

A Mátra felé „egész úton azon gondolkodánk”, hogy vajon hol húzódnak a felhőzet

teteje? Állítólag a piszkés-tetői csillagvizsgáló elesett, elnyelte a köd, bár a műholdképek mást mondanak... Egy óra se kell, és a Mátra lábánál járunk, ahol elég baljós kép fogad, a köd alja olyan 700–750 m-en húzódik, a Muzsla tetejét jól láthatóan lefejezte. Sebaj, hegyre fel!

Valahol Bagolyirtás táján kerülünk bele a ködbe, mely egyáltalán nem tűnik sűrűnek, ami újabb rossz jel. Várjuk, várjuk, hogy szakadozzon fel már a köd, és végre megtörténik a csoda: a piszkési elágazásnál egy szempillantás alatt kijutunk a nyúlós hidegségből, a téli napnyugta vörös fénye úszik a tájon. A napnyugtát a piszkési csillagvizsgáló mellől próbáljuk megnézni, mérsékelt sikerrel: a ködhatár úgy 900 m táján húzódik: kicsit lejjebb, a kék túra mellett található „Szitkaylépcső” már ködben úszik.

Irány Galyatető, ahol a kilátóban ismét elcsúpjuk a napnyugtát (a lépcsőházban természetesen egy MCSE-tagtárrsal futunk össze), a szürkületben pedig megbinoklizzuk a távolban a Magas-Tátrát. Hej, ha egy órával korábban jöttünk volna! De az odalent hullámzó felhőtereng is lenyűgöző, akárcsak a szigetként emelkedő szomszédos hegyek: távol a Bükk tömbje, a szomszédban pedig a Kékes-tető.

Hideg van! Beülünk kicsit melegedni egy kisvendéglőbe. Miközben az esti észlelést tervezgetjük a terített asztal mellett, Sánta Gábor telefonál. Szededen teljesen borult az ég, amit az októberi Holmes-kaland fényében némi elégtétellel nyugtázunk (akkor 200 kilométeren át üldöztük Zolival a felhőket, hogy láthassunk egy kis Holmes-t, miközben a szegedi kollégák vígan észleltek). Gábor elújságolja, hogy épp egy mélyeges cikket dolgozik, melyben a rajzolás rejtelmeibe fogja beavatni az olvasókat.

Odakint biztatóan alakulnak a dolgok. A felhőzet teteje kissé alább szállt, nekilátunk észlelőhelyet keresni. Körkilátásnak még

csak nyoma sincs, Galyatetőn mindenütt lámpák, pedig az ég elég jónak tűnik, főleg a mi kiéhezett fővárosi szemünknek. Végül ismét Piszkés alatt kötünk ki. A sípálya reflektorai teljes erővel ontják a fényt, de még így is egészen használható az ég. Neki-fogunk binoklizni, persze csak jobb híján. A csomagtartó zárja ugyanis befagyott, inkább lemondunk a nagy távcső használatáról.

Az ágasvári menedékház télen, ahogyan kevesen ismerik

Zoli 80/400-as kisrefraktorával változódik, én a 20x80-as binoklival. A Mira Ceti már szabadszemes, de a szokásos binoklár-változók is sokat változtak, mióta nem láttam őket – mostanában alig-alig jutok ki az ég alá. Az X Per nagyon fényes, a T Cep talán már maximuma után jár, az R Lep pedig kimondottan sokat halványodott rekordfényessége óta. És igen, még mindig ott függ az égen a Holmes-üstökös! Hihetetlen, milyen keveset mozdult el két hónap alatt, és milyen keveset halványodott. Bőven szabadszemes még mindig! A Perseus-ikerhalmaz és az Andromeda-köd még mindig elbújhat mellette. Összfényességet nehéz becsülni, de úgy 3,5–4,0 magnitúdó között lehet.

Másfél órát binoklizunk, halálra fagyva fejezzük be a munkát, a végére az ég is elromlott. Irány Ágasvár! Hamarosan újra belemérlünk a tejfehér ködbe. A Mátracentrum sívilágítása mellett szörnyülködve haladunk el, majd következik az ágasvári zötyögős, melyet 6 km/órás átlagsebességgel küzdünk le. A gödrök kerülgetése közben van bőven időnk, megbeszéljük, milyen

legyen a legközelebbi holdas találkozó. Mire a menedékházhoz érünk, szinte már össze is állt a program, annyi mindenféle érdekesség történt a holdészlelés terén az utóbbi hónapokban, hogy szinte maguktól jutnak eszünkbe a témák és az előadók.

Az ágasvári észlelőret borzalmas állapotban van. Mindenütt vaddisznótúrások! Vajon mikor lesz ebből a „szántásból” újra észlelőret, ahol nem kell bukdácsolni? Különbömben most teljesen mindegy, milyen a rét, hiszen mínusz tíz fok van, a látástávolság 15–20 méternél nem több.

Mint mindig, most is jó vacsorával várnak a háziak. Elbeszélgetünk erről-arról, aztán természetesen előkerül egy újabb tagtársunk, Kiss Péter, akivel mélyeges eszmecezerébe bonyolódunk. Észlelésre semmi remény, így hamarosan nyugovóra térünk.

Kilátás Galyatetőről: a távolban a Bükk szurke tombje épp hogy kilátszik a felhőtengerből

Másnap újra felkeressük Galyatetőt. Gyönyörű a napsütés most is, a Bükk és a Kékes mintha még közelebb jött volna, a Tátra is sokkal jobban látszik, mint napnyugtakor. Mutogatjuk az arra járó turistáknak is a 20x80-assal. Előbb hitetlenkedve, majd örömmel nyugtázzák a távoli hegylánccok látványát. Még pár percnyi nézelődés, majd indulni kell haza. Merülés a sötét, hideg, reménytelen ködtengerbe!

Mizser Attila

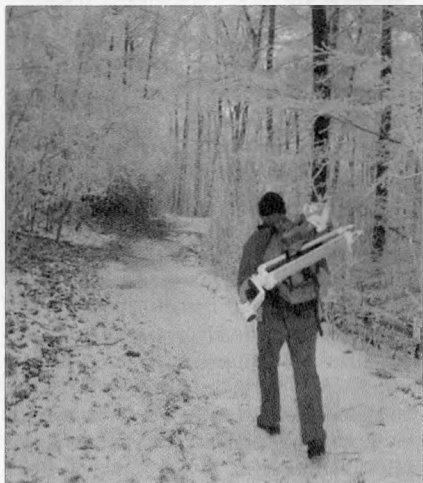
Mars, Tátra, légekoptika

A téli mátrai észlelés örömeit persze már mások is régen felfedezték, és nagyon jól van ez így! December 24-én hajnalban a Kékestetőről észlelte a Mars-fedést egy kisebb amatőr társaság, mely a Makszutow.hu fórumán szerveződött, és ugyancsak innen észlelték a jelenséget a gyöngyösi Praesepe Klub tagjai. Ez volt a jelenség egyetlen sikeres hazai megfigyelése.

Okkultáció-észlelők a Kékesen, december 24-én hajnalban (Benei Balázs felvétele)

A Kárpát-medencére rátelepedett sűrű, vastag, hideg ködréteg földe tornyosuló hegy-csúcsainkról nem csupán a távoli Magas-Tátra jelentett látványosságot. December

Úton a Csóványos felé

Jó hangulatban készül a Tátra-felvétel a csóványosi kilátóból

30-án a mátraszentistváni sípályán százak figyelhettek meg ritka szép légekoptikai jelenségeket. A Naptól jobbra és balra egy-egy igen fényes melléknap látszott, melyek a 22 fok sugarú halóíven ültek. A fénykör leg-tetején, igaz, halványan, de a felső érintőív is megmutatta magát. A jelenségről Tóth Zsuzsanna küldött nagyon szép felvételt, amit képmellékletünkben mutatunk be.

Sokan gondolják úgy, hogy a Magas-Tátrát megpillantani valami egészen rendkívüli dolog. A rendszeres Mátra-járók jól tudják, hogy ebben nincs semmi rendkívüli, főleg télen, amikor a köd leülepedik a Kárpát-medence aljára, rendszeres vendég az északi horizonton a Tátra. A jóval távolabbi Dobogókőről is megfigyelhető a Magas-Tátra, sőt a János-hegyről is feljegyezték már.

A decemberi ködös napokat használta ki egy további amatőr csapat a Magas-Tátra megörökítésére. Éder Iván, Pete Gábor és Szitkay Gábor a nehezebb utat választotta, egy kiadós gyalogtúra keretében a Börzsönyből, a 938 m magas Csóványosról örökítette meg a távoli hegységet. A gyönyörű felvételt képmellékletünkben mutatjuk be. A rendkívül szép képhez csillagászati felszerelést cipeltek magukkal amatőr társaink: teleobjektívként egy 80/600-as APO refraktor szolgált. A kép három felvételtől lett összeállítva, érdekessége a Magas-Tátra lábánál végighúzódó szép délibáb-jelenség.

Quadrantida-éjszaka

Január 3-án este 10 körül indultunk el hatan, három autóval, két helyről, hogy a Kút-hegynél egyesülve megállapítsuk: ennek az észlelőhelynek a téli, fagyos időszakban vége... Előtte már megnéztünk egy helyet Bagolyirtásnál, utána pedig hármat, melyek közül végül a Vörösmarty turistaház közelében lévő parkolót választottuk. Nem tökéletes a körpanoráma és egy reklámfelirat világít a ház előtt, viszont nem fúj a szél, ami a -9 fokban igazi áldás. Igaz Antal, Kereszturi Ákos, Tepliczky István, Uhrin András és Sárnecky Krisztián vizuálisan, Kiss Szabolcs fotografikusan eredt a raj nyomába 00:00 UT-kor. Az észlelés öt óra földön fekvést jelentett...

Észleléshez (lefekvéshez!) készülődnek a Quadrantida-expedíció tagjai. Az egyik észlelő téli felszerelése: három pár zokni, három nadrág, két hálósák, egy turbó (házi készítésű, zippzár nélküli) hálósák, télikabát és három pulóver.

Kemény sport a meteorozás!

A tiszta, sötét eget az első két órában néhány cirruszfosztlány zavarta csak északon és keleten, az utolsó fél órát azonban a megemelkedett ködből képződött felhők eléggé tönkretették délen és nyugaton. A kettő között, 02:00–04:00 UT között viszont ideális volt az ég, csak a környező fákról a szél által lefújta jégkristályok szóródtak néha a szemünkbe (ezért is volt nagy szó a parkoló, mert ott nem fúj az az elég erős keleti szél, amitől Bagolyirtáson megfagyunk volna).

A Quadrantidák idejének jelentkezése kelleme, átlagos maximum volt, sok halvány és néhány negatív fényrendű meteorral. A

legfényesebb egy -2 -es volt alacsonyan, az északi horizonton. Átlagosan percenként látott a csapat egy meteort, persze a megszórt csumósodással. Személyekre lebontva mondjuk két percenként láttunk egyet, s a látott meteoroknak kb. 80%-a tartozott a rajhoz. Számos egyéb meteor is volt, melyek közül sok érkezett valahonnan a Leo tájékáról. A legjobb sorozat egy kilenc quadrantidából álló löket volt kb. fél perc alatt, de ez messze kiemelkedett az átlagból, ezen kívül csak néhány 4–5-ös filamenten mentünk át. Egyáltalán nem unatkoztunk, de láttunk már sokkal intenzívebb Quadrantida-potyogást, a három héttel ezelőtti Geminida-maximum pedig sokkal jobb volt. Azért abban a kilenc löketben ésszerűen hullottak északon,

Quadrantida-nyom Tepliczky István felvételén. A meteor a Procyon „alatt” villant fel

egyszer két másodperc alatt látszott három quadrantida... Hajnaltájt csatlakoztak hozzánk Megyeri Györgyék Gyöngyösről, ők is fotóztak a mi kombinált hangrögzítéssel vizuális, rádiós és fotografikus észleléseink mellett. Kiss Szabolcs ott helyben sebteben összerakott egy rádiómeteoros rendszert, és alkalmas frekvenciát is talált! Félidőtől nemcsak láttuk, de hallottuk is meteorokat – jó pár esetben a látott vizuális meteorral egy időben, ami roppant élvezetes volt!

Az éjszaka legfényesebb meteorja egy -3 magnitúdóra becsült példány volt – még a „hivatalos” észlelés előtt –, sok-sok másodpercig látszó nyommal, és perchez közeli rádiós tükrözéssel!

Sry, Tey